

Mirjam Janssen

is historicus en journalist. Ze schreef *Liefde in de Lage Landen. Een portret van Nederland in 15 huwelijken* (2020). Ze vervangt deze maand Beatrice de Graaf als columnist.

Op een van mijn dierbaarste foto's staat mijn vader als pas afgestudeerde student in rokkostuum op de trappen van het Academiegebouw in Nijmegen. Naast hem zijn ouders op hun paasbest; mijn oma draagt zelfs handschoenen. Toch voelen ze zich duidelijk niet op hun gemak in de geleerde omgeving.

Vooral de ogen van mijn oma treffen me altijd. Die stralen geen trots uit, eerder de verwachting dat er ellende zal volgen. En ik vraag me steevast af: heeft het echt niet geholpen? Heeft het succes van haar zoon haar niet een beetje getroost?

Mijn oma werd in 1898 geboren als elfde van twaalf kinderen in het straatarme gezin van een Duitse deurwaarder. Haar moeder over-

leed in het kraambed van de jongste. Als oma over haar jeugd vertelde, moest ze om één anekdote hard lachen. Haar vader sloeg zijn kinderen vaak met een riem, maar op een keer had haar oudste broer kranten in zijn broek gestopt. Terwijl hun vader erop los mepte, gilde haar broer het uit om hem te misleiden. Dat was het grappigste wat mijn oma als kind had meegemaakt.

Na de Eerste Wereldoorlog ging ze in Nederland aan het werk als dienstmeisje. Net als zoveel Duitse vrouwen probeerde ze de uitzichtloosheid in haar land te ontvluchten. Voor weinig geld deed ze de huishouding voor mevrouwen die zelf de regels bepaalden. Na jaren trouwde ze met een alcoholistische bloemist. Niemand heeft ooit begrepen wat ze in hem zag. Waarschijnlijk hoopte ze zo een Moeder te worden, het stralend middelpunt van een blijde kinderschaar. Maar mijn opa bleef drinken, al was het maar om de deurwaarders te vergeten.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog werd ze als Duitse gewantrouwd. En ook lang daarna werd ze vaak onbeschoft behandeld, want wie haar beledigde liet zien dat hij zelf aan de goede kant stond.

Pas de laatste twintig jaar van haar leven vond mijn oma – inmiddels weduwe – enige vrede. Ze had geen geldzorgen meer dankzij de AOW en ze leek troost te putten uit haar kleinkinderen, en dan vooral uit de status van oma. Ze droeg het als een eretitel, want een Oma, dat was een Moeder in het kwadraat.

Eindelijk verkeerde ze niet meer in een positie waarin anderen haar konden vernederen. Ze kreeg nog net het begin mee van een tijd waarin autoriteiten – of dat nu ouders, werkgevers of klanten waren – het gezag verloren om degenen die van hen afhankelijk waren onbepert te kleineren. Dat was een revolutie, misschien wel een van de belangrijkste ooit. Hoewel de nieuwe omgangsvormen snel ingeburgerd raakten, heeft mijn oma er nooit helemaal op durven hopen. Zelfs op foto's uit die laatste jaren kijkt ze nergens vol vertrouwen in de lens. «

EEN MOEDER IN HET KWADRAAT

FOTO: ANNE VAN GELDER